אישים באגרות הראי"ה

רבי משה חיים לוצאטו (הרמח"ל)

רב, מקובל, משורר וחוקר רטוריקה מאיטליה, מחבר 'מסילת ישרים' ו'דעת תבונות' · ת"ז–תק"ז (1707–1746)

3 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

רבי משה חיים לוצאטו נולד בפדובה שבאיטליה בשנת ת"ז (1707). למד תורה וגם לימודים כלליים, ועסק מצעירותו בקבלה, בשירה ובחקר הרטוריקה. נפטר בכ"ו באייר תק"ז (1746).

הרב קוק על הרמח"ל

לרב ישעיה אורנשטיין, בכסלו תרס"ז (1906), כתב הרב קוק שיש ללמוד את חכמת הקבלה בכל הדרכים, "בין ע"ד רבינו הגר"א והרמ"ח לוצאטו ז"ל". הוא הוסיף שבזמן שרבים מן הצעירים נמשכים אחרי לשון הסופרים, יש להראות שגם תלמידי החכמים העוסקים בקדושה אינם חסרים כוח מליצה וצחות לשון, "וזו היתה כונת החסיד רמח"ל ז"ל במעשיו בספרי מליצה וצחות", והרב קוק ביקש ללכת בעקבותיו (כרך א', אגרת מג).

בין הספרים העוסקים בארץ ישראל ובגאולה מנה הרב קוק לסופר 'בן ישראל' גם את ספרו של הרמח"ל 'דעת תבונות' (כרך ב', אגרת תמז).

בטבת תרס"ח (1908) השיב הרב קוק לאחיו, ר' שמואל, על ההצעה לצרף מאמר שלו למהדורה של "מסילת ישרים": "היא משרה כבודה מאד להתחבר לקדוש עליון ואוצר המדע שכמותו זצ"ל", אבל עדיין לא החליט באיזה סגנון לערוך דברים כאלה (כרך א', אגרת קה).

הרב שלמה אבינר על הרמח"ל

בביאורו ל"מסילת ישרים" מצביע הרב אבינר על נקודות שבהן הרב קוק הולך בדרכו של הרמח"ל, ועל נקודה שבה הוא חולק עליו. כמו הרמח"ל, סבר הרב קוק שתורה ומוסר יש ללמוד בעיקר בשכל, במתינות ובהעמקה, ולא בהתלהבות רגשית כדרכו של רבי ישראל סלנטר. אבל בעניין הכעס חלק עליו: ה"מסילת ישרים" שולל כל כעס, ואילו הרב קוק למד מ"אל זועם בכל יום" שיש מקום לכעס טהור, ברגע הראוי ובאדם שטיהר את מידותיו. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"מסילת ישרים ומחברו" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: יש המזלזלים ב"מסילת ישרים" משום שהוא כתוב בפשטות, ואינם יודעים מי היה מחברו. (מקור: מתוך ספרי הרב)

האגרות

כרך א', אגרת מג: בי"ב בכסלו תרס"ז, מיפו, לרב ישעיה אורנשטיין: לימוד הקבלה בדרכו של הרמח"ל, וספרי המליצה שלו.

"וזו היתה כונת החסיד רמח"ל ז"ל במעשיו בספרי מליצה וצחות"

כרך א', אגרת קה: בכ"ח בטבת תרס"ח, מיפו, לאחיו ר' שמואל: ההצעה לצרף מאמר שלו ל'מסילת ישרים'.

"וע"ד מאמר לספח להמס"י"

כרך ב', אגרת תמז: בכ"א במנחם אב תרע"ב, מרחובות, לסופר 'בן ישראל': 'דעת תבונות' בין הספרים על ארץ ישראל והגאולה.

"לרמ"ח לוצטי"

ראו גם

על הרמח"ל (המכלול). (הרמח"ל)

כל האגרות בנושא קבלה ופנימיות התורה. (לדף הנושא)

נוסח האגרות – עם ביאור

3 האגרות שבהן נזכר הרמח"ל, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת מג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב כסלו תרס"ז - יפו **נמען:** הרב ישעיה אורינשטיין

הרב קוק משיב לתלמיד חכם זקן שנפגע מחוברותיו. הרב קוק מסביר שמטרתו לעורר את תלמידי החכמים ללמוד את פנימיות התורה - מוסר, מחקר וקבלה - כל אחד לפי כשרונו, לצד הפלפול בש"ס ובפוסקים. הרב קוק מסביר גם שצריך להראות שלתלמידי חכמים יש כוח מליצה ולשון, כמו הרמח"ל, ושידיעת חכמות העולם, אחרי התמדה בתורה ונקיון המידות, אינה מזיקה. הרב קוק כותב שבעצמו אינו נהנה משבח ואינו מקפיד על ביזוי.

עיקרי הדברים

- לימוד פנימיות התורה לצד ההלכה.
- השכלה כללית בשיעור הנכון.
- לימוד זכות וענווה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3]. י"ב כסלו תרס"ז[4].

שלו'[5] וברכה לכבוד הרב הגדול הישיש מו"ה[6] ישעי' אורינשטיין נ"י[7]

הגיעתני יקרתו. ובאמת הי'[8] לי ספק אם אשיב אם לא, כי חששתי שמא יש למעכת"ר[9] ח"ו[10] עגמ"נ[11] [עגמת נפש] ממכתבי, ולמה אצער ת"ח[12] זקן שכמותו שי'[13]. מ"מ[14] הכרעתי להשיב בקצרה, אולי יתן השי"ת[15] ויכנסו דברי באזניו, ואז לא יהי'[16] לו כ"כ[17] צער מעצם העובדא של החוברות, והי'[18] זה שכרי להציל נפש יקרה שכמותו מצער ודאגה.

ידע כבודו, שכל עיקר כונתי בחוברותי, ובכל מה שאני כותב, הוא רק לעורר לבב ת"ח, זקנים וצעירים, לעסוק בעיון בפנימיות התורה, בין במוסר בכל הדרכים הנמצאים עמנו מקדושי עליון, בין במחקר בכל הספרים הקדושים שהנחילונו רבותינו הגאונים בעלי המחקר, בין בקבלה ע"פ[19] כל הדרכים שהם מורשה לנו מאבותינו זי"ע[20], בין ע"ד[21] הראשונים, בין ע"ד האחרונים, בין ע"ד החסידות, בין ע"ד רבינו הגר"א[22] והרמ"ח[23] לוצאטו [רבי משה חיים לוצאטו, הרמח"ל] זי"ל[24]. וללמוד את כל הספרים עם דברי זוה"ק[25] וספד"צ[26], [וספרא דצניעותא, חלק מן הזוהר] ספר הבהיר וספר יצירה, וכל מדרשי חז"ל[27], בעיון ובבקיאות, צריך ע"ז[28] התמדה גדולה, ממש כהתמדת הש"ס[29] ופוסקים, אמנם לא הכל מוכנים לזה מטבע נפשם, ע"כ[30] כל מי שאינו מסוגל, ולבו לב חריף, ודאי שעליו להאריך בעומק פלפול גפ"ת[31] ופוסקים, אבל מי שמוכשר לעסוק בעיון חכמתא וקבלה ע"כ הוא צריך לסדר לו סדרים קצרים, לעומת גודל האריכות של חידוש ופלפול, ומ"מ[32] גם הוא לא יניח ידו מפלפולא של תורה, דקוב"ה[33] חדי בה, [שהקב"ה שמח בה (ארמית)] אבל עיקר לימודו צריך שיהי'[34] להכיר את קונו. וכ"כ[35] בהקי' ע"ח, [וכן כתב בהקדמת "עץ חיים" לרבי חיים ויטאל] ועיין "אור נערב". [ספרו של רבי משה קורדובירו, על חשיבות לימוד הקבלה] ובזמן הזה, שבעוה"ר[36] רבים מהצעירים הולכים ונפתים אחרי חלקת לשון נכרי', של בני פריצי עמנו, צריך ג"כ[37]

להראות לכל באי עולם, כי גם ת"ח העוסקים בקדושה בתורת אמת לא תחסר להם גם כח המליצה וצחות הלשון. וזו היתה כונת החסיד רמח"ל[38] ז"ל במעשיו בספרי מליצה וצחות, וגם אני הקטן הנני חפץ למנקט בשפולי גלימי' [לאחוז בשולי גלימתו (ארמית)] ז"ל, וללכת בעקבותיו כפי מעוט יכולתי. ויען שלשלימות תוה"ק[39] צריך ג"כ ידיעות של חכמת העולם, בכמה ענינים. וביחוד כדי להשיב לאפיקורס, ["דע מה שתשיב לאפיקורוס" (אבות ב, יד)] שהוא דבר נחוץ בזמננו מאד, ע"כ אני מזכיר את מה שאמרו רבותינו הגר"א ז"ל ומוהר"ל[40] מפראג, ב"נתיבות עולם" נתיב התורה פי"ד[41], [המהר"ל מפראג, ספר "נתיבות עולם", נתיב התורה פרק יד] אחרי הזהירות של התמדת התורה ונקיון המדות והמעשים, ביחוד מהכעס, מהגאוה והעצבות, שהם ראשי המדות הרעות, ועם הקביעות התמידית בכל יום בפנימיות התורה כ"א[42] לפי השגתו. ובזה בדוק ומנוסה הוא, שאחרי כל אלה ההקדמות לא יזיקו לו ח"ו כלל ידיעות החכמות, כשילקחו בשיעורים לש"ש, אדרבא יוסיפו לו אומץ בעבודת השי"ת בשמחה רבה ובגדולת המוחין. ואם ח"ו נמצאים איזה אנשים, שהם טועים בדברי, ומגלים בהם פנים שלא ככונתי, בשביל כך אין למנוע את הטוב מהראוים לזה, וכדכתב הרמב"ם[43] ז"ל באגרותיו כי ישרים דרכי ד' [הושע יד, י] וגו'[44]. וע"י[45] התמדת הלמוד בקביעות בנעם פנימיות תוה"ק, יאיר על נפש העוסק בה לשמה אור שמחה ואהבה עליונה, בתענוגים רוחניים מעין עוה"ב[46], ולא יהי' צריך להשתמש כלל ביראה רעה של רצועה בישא, כי"א בשיעור מועט מאד ובזה ימצא בנפשו עז ואמץ, ולא יפחד משום פגע רע, לא בעוה"ז[47] ולא בעוה"ב[48], כי גם כי אשב בחושך ד' אור לי. זהו בקירוב תוכן כונתי בדברי, שהעיר עליהם כת"ר[49]. ומה טוב ומה נעים הוא לדון לכ"ז איש את רעהו, ועי"ז[50] יתקלס עלאה ויתגדל כבוד שמים, וכבוד אה"ק[51] וכבוד ת"ח שבא"י[52] בכלל. ואנכי כשאני לעצמי הנני ב"ה רחוק מלהיות נהנה הרבה כשמשבחין אותי, ולא להיות מצטער ומקפיד הרבה כשמבזין אותי. שבח לשמו יתי'[53], שהעסק התמידי בלמוד המוסר ופנימיות תוה"ק פעל עלי זאת התכונה ע"כ איני מוצא שום צורך להתנצל לפני כת"ר מצדי, רק בשביל לשכך את לבב כבודו שלא יצטער, כי כל ישעי וחפצי הוא לשמח את הבריות ולקיים כפי יכולתי "יראיך יראוני וישמחו". ע"כ אמרתי יהיו נא דברי אלה למנוחת לבב לכת"ר[54]. והשי"ת[55] יברכהו בשיבה טובה, אותו ואת כל אשר לו, ונזכה לראות בשמחת ציון ובנין ירושלים בגילוי כבוד מלכותו יתב' עלינו לשם ולתהלה בכל עמי הארץ, ותמלא כל הארץ דעה את ד', כנפשו היפה ונפש הצעיר אסקופה הנדרסת, המצפה לאורה וישועה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

אני תמה מכת"ר[56] שתובע אותי מענין האיש שכתב ב"החבצלת", וכי אני מכיר אותו, ומה אוכל אנכי, או כל מי ששולח דבריו ברבים, לעשות אם ידברו אודותם דברי הבאי וכיו"ב[57]. הנ"ל[58]

אח"כ[59] חקרתי על הכותב בח', והוברר לי שאין בו אותן הפחיתיות שכת"ר[60] מיחס אליו, ח"ו, וראוי לדון גם אותו לכ"ז, והאמת והשלו'[61] אהבו. הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. שלו' - שלום
6. מו"ה - מורנו הרב
7. נ"י - נרו יאיר
8. הי' - היה
9. למעכת"ר - למעלת כבוד תורתו רום
10. ח"ו - חס ושלום
11. עגמ"נ - עגמת נפש
12. ת"ח - תלמידי חכמים
13. שי' - שיחיה
14. מ"מ - מכל מקום
15. השי"ת - השם יתברך
16. יהי' - יהיה
17. כ"כ - כל כך
18. והי' - והיה
19. ע"פ - על פי
20. זי"ע - זכותו יגן עלינו
21. ע"ד - על דבר
22. הגר"א - הגאון רבי אליהו מווילנה
23. והרמ"ח - והרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ח (למשל: משה + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
24. ז"ל - זכרונו לברכה
25. זוה"ק - זוהר הקדוש
26. וספד"צ - וספרא דצניעותא
27. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
28. ע"ז - על זה
29. הש"ס - השישה סדרים (התלמוד)
30. ע"כ - על כן
31. גפ"ת - גליל פתח תקוה (או: גבול פתח תקוה)
32. ומ"מ - ומכל מקום
33. דקוב"ה - דקודשא בריך הוא
34. שיהי' - שיהיה
35. וכ"כ - וכל כך
36. שבעוה"ר - שבעוונותינו הרבים
37. ג"כ - גם כן
38. רמח"ל - רבי משה חיים לוצאטו
39. תוה"ק - תורתנו הקדושה
40. ומוהר"ל - ו + מוהר"ל: מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ל (כגון לוי / ליב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
41. פי"ד - פרק י"ד
42. כ"א - כי אם
43. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
44. וגו' - וגומר (וכן הלאה בפסוק)
45. וע"י - ועל ידי
46. עוה"ב - עולם הבא
47. בעוה"ז - בעולם הזה
48. בעוה"ב - בעולם הבא
49. כת"ר - כבוד תורתו
50. ועי"ז - ועל ידי זה

51. אה"ק - ארץ הקודש
52. שבא"י - שבארץ ישראל
53. יתי - יתברך
54. לכת"ר - לכבוד תורתו
55. והשי"ת - והשם יתברך
56. מכת"ר - מכבוד תורתו
57. וכיו"ב - וכיוצא בזה
58. הנ"ל - הנזכר לעיל
59. אח"כ - אחר כך
60. שכת"ר - שכבוד תורתו
61. והשלו' - והשלום

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח טבת תרס"ח - יפו **נמען:** אחיו, ר' שמואל הכהן

הרב קוק שולח לאחיו את כתב היד של 'תיקוני זוהר' של זקנו, ומבקש לקבל את ההגהות לפני ההדפסה, כי יש מקומות בדברי הזקן שצריכים ביאור. על הצעה לצרף מאמר שלו ל'מסילת ישרים' הרב קוק כותב שעדיין לא החליט באיזה סגנון לכתוב. הרב קוק גם מבקש מאחיו לפעול אצל זקן אחד שכתב צוואה שאינה מניחה לאשתו דבר מלבד הכתובה, כדי שישנה אותה וידאג לה כראוי.

עיקרי הדברים

- הדפסת כתבי הזקן (תיקוני זוהר) והגהתם.
- הצעת מאמר ל'מסילת ישרים'.
- מצוה להשפיע על שינוי צוואה כדי לדאוג לאלמנה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח טבת תרס"ח[4].

אחי יקירי החה"ש[5] מר שמואל הכהן [אחיו של הרב קוק, ר' שמואל קוק] שי'[6] לאוי"ט[7], ברכה וכ"ט[8].

תמול כתבתי לך בצרוף הכתבים. אקוה שקבלתם, ועתה נוסע המוכ"ז[9], והנני שולח עמו את הת"ז. מובן הדבר, שכשידפיסו ישלחו לי הקוריקטא כדי שאוכל להגיה, ואולי להוסיף איזה הערות, כי יש מקומות מד"ק[10] של א"ז[11] הרב זצ"ל[12] שצריכים ביאור, כאשר הראיתי לדעת בהגהות הזוהר, שהתחיל לעסוק בזה מעט המנוח הורביץ ע"ה[13], נבדל לחיטו"א[14].

וע"ד[15] מאמר לספח להמס"י[16], [ככל הנראה מאמר שיצורף למהדורה של "מסילת ישרים" לרמח"ל, שהוא "הקדוש העליון" הנזכר בהמשך] אמנם היא משרה כבודה מאד להתחבר לקדוש עליון ואוצר המדע שכמותו זצ"ל. אבל עוד לא הוסכם אצלי באיזה סגנון נכון לערוך דברים כאלה. יתקננו חונן דעה ב"ה בעצה טובה בע"ה[17].

למותר לבקש את כבודך ע"ד[18] תשובה על כל הפרטים.

אטריחך בדבר מצוה. המוכ"ז הציע לפני, שאביו עשה צואה, וכפי מה שנודע לו ממנה לא הניח להזקנה אמם כלום, (זולת כתובתה הקטנה). וזה אפשר להאמין, מפני שהיחש שלהם הוא תמיד מוזר מאד, ל"ע[19]. אם הייתי יודע מזה, לא הייתי מניח בשו"א[20] להוציא אל הפועל סדר צואה כזאת, בכל כפי מוסרית שהיתה בידי, (מצד לפנים משוה"ד[21], שי"א שמותר לכוף [יש מן הראשונים הסוברים שבית דין כופה לנהוג "לפנים משורת הדין" במקום הראוי] ג"כ[22] עלי'[23] במקום שלפי ראות עיני הדיין השורה ראוי לכך, ומנהגי לסמוך ע"ז[24] לפעמים). וגם עתה מצוה רבה היא לפעול על הזקן, שישנה זה הפרט, ויניח הכרעה למצב האשה אחר אריו"ש[25], כפי הכבוד של בע"ב שהי'[26] נהוג תמיד. אקוה שתקח לך מועד [על פי תהלים עה, ג] בחכמתך לפעול בזה כמה שתוכל. על טרחתך תסלח בטח. את טוב לבבך ידעתי היטב ב"ה.

הנני חותם בברכה ואה"ר[27], אחיך דו"ש[28] ואשרך כה"י[29],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. החה"ש - החיים והשלום
6. שי' - שיחיה
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. וכ"ט - וכל טוב
9. המוכ"ז - המוסר כתב זה
10. מד"ק - מדברי קבלה
11. א"ז - אין זה; ב"של א"ז הרב": אבי זקני
12. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
13. ע"ה - עליו השלום
14. לחיטו"א - לחיים טובים ולשלום
15. וע"ד - ועל דבר
16. להמס"י - ל"מסילת ישרים" (ספרו של הרמח"ל)
17. בע"ה - בעזרת השם
18. ע"ד - על דבר
19. ל"ע - לא עלינו
20. בשו"א - בשום אופן
21. משוה"ד - משורת הדין
22. ג"כ - גם כן
23. עלי' - עליה
24. ע"ז - על זה
25. אריו"ש - אריכות ימים ושנים
26. שהי' - שהיה
27. ואה"ר - ואהבה רבה
28. דו"ש - דורש שלום
29. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תמז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א מנחם אב תרע"ב - רחובות **נמען:** הסופר 'בן ישראל'

כמעט כל ספר קבלה מדבר על ארץ ישראל וגאולה, כי הקבלה כולה היא 'צפיית ישועה'. הרב קוק מפנה לזוהר, לתיקונים, ל'מגלה עמוקות', לשל"ה, למהר"ל (בעיקר 'נצח ישראל'), לר' נחמן מברסלב, ל'שער השמים' של ר' אברהם הירירה, ל'דעת תבונות' של הרמח"ל ול'פתחי שערים' של ר' אייזיק חבר. הרב קוק ממליץ על ספרי ערכים לאיתור. 'פנינים לעטרת התחייה הלאומית'.

עיקרי הדברים

- הקבלה כולה צפיית ישועה.
- רשימת ספרי קבלה על ארץ ישראל וגאולה.
- פנינים לתחייה הלאומית.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"א מנ"א[2] תרע"ב[3].

כ'[4] הסופר היקר בן ישראל, שלו'[5].

הקשית לשאול [ביקשת דבר קשה] ממני, בהיותי יושב פה ברחובות, מחוסר ספרים, לרשום לך מספרי הקבלה את המקומות המדברים ע"ד[6] א"י[7] וגאולה. אמת הדבר, כי אין כמעט גם ספר-קבלה אחד שלא ידבר ע"ד א"י וגאולה, כי הקבלה כולה היא צפיית ישועה, כראוי לחכמה עליונה, שאינה מתפשרת עם ההוה הלקוי [כראוי לחכמה העליונה, שאינה משלימה עם המציאות הפגומה] כי-אם עולה היא ברוח-ד' אל העתיד המתוקן הנהדר בקודש, וחכמי ישראל לא יוכלו לדבר בחזון אמת ונורא זה כ"א[8] ע"י[9] א"י וגאולה. ראש לכל הלא בס'[10] הזוהר אין כמעט פרשה אחת שלא ידובר בה ע"ד גאולה וא"י[11], ובס' התיקונים [בספר תיקוני הזוהר] במקומות רבים. בס' "מגלה עמוקות" כמעט בכל אופן מרנ"ב אופניו, [בספר "מגלה עמוקות" לרבי נתן נטע שפירא, ובו רנ"ב (252) פירושים לתפילת משה "ואתחנן"] בשל"ה [בספר "שני לוחות הברית" לרבי ישעיה הורוויץ] במקומות רבים, ביחוד בחלק הראשון, בספרי מוהר"ל[12] מפראג, שגם הוא על המקובלים יחשב, אע"פ[13] שסגנונו שונה מרוב בני-גילו, [בני דורו] ביחוד בס' "נצח ישראל". בספרות החסידות הרבה לדבר ע"ד א"י מוהר"ן[14] מברסלב, [רבי נחמן מברסלב] בספריו הרבים ושיחותיו. עוד בס' "שער השמים" לר' אברהם אירירה, [ספר קבלה של רבי אברהם קוהן דה הררה] בס' "דעת תבונות" לרמ"ח לוצטי, [ספר של רבי משה חיים לוצאטו (הרמח"ל)] וס' "פתחי שערים": לאחרון ר'[15] אייזיק חבר. [ספר קבלה של רבי יצחק אייזיק חבר, מתלמידי תלמידי הגר"א] את המקומות הפרטיים קשה לי לציין מבלעדי הספרים תחת ידי. עצתי שתעזר בספרי-הערכים, כמו "ערכי הכינויים" לבעל "סדר הדורות", [ספר מפתח לכינויים שבספרי הקבלה, לרבי יחיאל היילפרין] "קהלת יעקב" לבעל "מלא הרועים", [ספר ערכים בקבלה לרבי יעקב צבי יאליש] "מדרש תלפיות". [ספר ערכים מסודר לפי אלף-בית, לרבי אליהו הכהן מאיזמיר]

בכל אלה תמצא המון רב פנינים שראוים לשבצם בעטרת התחיה הלאומית, שיהיו לחן ולכבוד כשיטפל בהם לוטש אמן [אומן שמלטש אבנים טובות] ובעל-כשרון.

סלח נא, על אשר לא אוכל למלא חפצך הנכבד כראוי. חזק ואמץ בעבודת-הספרות בדרך טובה וישרה, שראוי ללכת בה לבנין האומה וכבודה, ויהי חלקך בין הבונים הנאמנים, בעלי הלב הטהור והרוח הנכון, ויהי ד' עמך.

בכבוד וברכה,

אברהם יצחק ה"ק

באהבה אדר"ש[16] חביבנו הסופר הישיש היקר מר אז"ר[17] [אלתר זאב רבינוביץ, סופר עברי בן הזמן] נ"י[18]. הנ"ל[19]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
4. כ' - כבוד
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. א"י - ארץ ישראל
8. כ"א - כי אם
9. ע"י - על ידי
10. בס' - בספר
11. וא"י - וארץ ישראל
12. מוהר"ל - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ל (כגון לוי / ליב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
13. אע"פ - אף על פי
14. מוהר"נ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות נ (כגון נתן / נחום / נפתלי / נחמן) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. ר' - רבי
16. אדר"ש - אחר דרישת שלום
17. אז"ר - אלכסנדר זיסקינד רבינוביץ (כינויו הספרותי של הסופר)
18. נ"י - נרו יאיר
19. הנ"ל - הנזכר לעיל